

Юридичні науки

УДК 343.353

Шарапанюк Альона Олексіївна

науковий співробітник

Національний університет оборони України

Sharapaniuk Alyona

Researcher

National Defence University of Ukraine

ORCID: 0009-0000-4478-5960

DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2026-5-12057>

**ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СТРАТЕГІЧНА ПЕРЕВАГА: ЧОМУ
БОРТЬБА З КОРУПЦІЄЮ Є ЧАСТИНОЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ**

**INTEGRITY AS A STRATEGIC ADVANTAGE: WHY THE FIGHT
AGAINST CORRUPTION IS PART OF NATIONAL SECURITY**

Анотація. У статті досліджується концепт доброчесності як критичного компонента національної безпеки та оборони в умовах сучасної конвенційної війни. Автор переосмислює боротьбу з корупцією, переходячи від суто правового чи морального дискурсу до прагматичного аналізу національної стійкості та *Hard Power* (жорсткої сили). У роботі проаналізовано корупційні ризики крізь призму гібридного інструментарію агресора та методології MICE (*Money, Ideology, Coercion, Ego*). Особливу увагу приділено деструктивному впливу тилової корупції на людський капітал сил оборони через феномени інституційної зради (*Institutional Betrayal*) та моральної травми (*Moral Injury*) у військовослужбовців. Спираючись на доктрину НАТО *Building Integrity (BI)*, доведено, що

прозорість є стратегічним асиметричним активом держави, який забезпечує оптимізацію 100% оборонних ресурсів, підтримує геополітичну довіру міжнародних партнерів для постачання високотехнологічного озброєння та ліквідує бюрократичні затримки в управлінні.

Ключові слова: національна безпека, оборонний сектор, доброчесність, *Building Integrity*, корупція як зброя, інституційна зрада.

Summary. *The article examines the concept of integrity as a critical component of national security and defense within the context of modern conventional warfare. The author redefines the anti-corruption effort, shifting the perspective from a purely legal or moral discourse to a pragmatic analysis of national resilience and Hard Power. The paper analyzes corruption risks through the lens of the aggressor's hybrid warfare toolkit and the MICE (Money, Ideology, Coercion, Ego) framework. Particular attention is paid to the destructive impact of rear-guard corruption on the human capital of the defense forces via the phenomena of Institutional Betrayal and Moral Injury among service personnel. Drawing on the NATO Building Integrity (BI) doctrine, it is demonstrated that transparency serves as a strategic asymmetric asset for the state. This asset ensures the optimization of 100% of defense resources, sustains the geopolitical trust of international partners necessary for the supply of high-tech weaponry, and eliminates bureaucratic friction in defense management.*

Key words: national security, defense sector, integrity, *Building Integrity*, corruption as a weapon, institutional betrayal.

Вступ. Корупція не є фінансовою – вона більше моральна та впливає на права, руйнує інституції, загрожує національній безпеці, а також впливає на людське життя. Вона проявляється як зловживання владою для власних цілей і призводить до неефективного розподілу ресурсів, несправедливості, недовіри до уряду та загроз життю, особливо в умовах війни.

Корупція в державних інституціях – зловживання службовим становищем, владою або пов'язаними можливостями для приватної вигоди. В Україні проблема проявляється на багатьох рівнях – від рутинної корупції до серйозних зловживань серед високопосадовців. Корупція є однією з найнебезпечніших загроз національній безпеці в секторах безпеки та оборони. Обсяг корупції включає вкрадені гроші, але також може забрати життя захисників держави.

Найбільшою трагедією в корупції оборонного сектора є життя цивільних. Нерозумно, що кошти, які призначені для створення або придбання систем радіоелектронної боротьби (РЕБ), розкрадаються та зловживаються під приводом війни, піддаючи цивільних атакам. Кожен мільйон, використаний на це, міг би бути витрачений на відновлення лікарень, шкіл, дитячих садків, а також будинків для тих, хто вже був зруйнований.

Мета. Метою статті є обґрунтування, що розбудова доброчесності та подолання корупції в секторі безпеки й оборони є не просто правовою чи моральною вимогою, а стратегічним асиметричним активом і невіддільним компонентом національної безпеки держави в умовах гібридної та конвенційної війни.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження міжнародних аналітичних центрів, зокрема Transparency International Defence & Security (у межах розробки Індексу доброчесності в державній обороні — GDI), наочно доводять, що високий рівень корупційних ризиків у збройних силах взаємопов'язане із падінням їхньої реальної бойової ефективності [7].

Військові аналітики та дослідники (зокрема, у працях, присвячених логістиці та оборонному менеджменту) наголошують, що фінансові зловживання створюють «ресурсний голод» на передовій. Економічний аспект цієї проблеми в контексті національної безпеки України детально розглядається у роботах вітчизняних фахівців (Т. Затонацька, К. Горячева),

які підкреслюють, що прозорість оборонних закупівель є фактором зміцнення економічної безпеки держави та нарощування потенціалу Hard Power [8].

Виклад основного матеріалу. Розглянемо корупцію, як "некінетичну зброю". Вона нагадує такі тактики, як вербування, шантаж, примус тощо. В розвідувальному світі існує абревіатура **MICE**, яка описує причини вербування: **Money** (Гроші), **Ideology** (Ідеологія), **Compromise** (Компрокат), **Ego** (Его). MICE у світі української розвідки описується як "миша, що гризе безпеку держав зсередини" [1]. Розглянемо ці мотиви детальніше.

Money: Фінансова частина. Амбіції людини, інтелект, жага до будь-якого просування за будь-яку ціну, відсутність грошей і жадібність до них є важливими для наявності агента. З точки зору начальника розвідки 1930-х років Михайла Триліссера, "шантаж – це вершина мистецтва отримання розвідувального матеріалу", у вербуванні офіцером свого агента краще використовувати завищену самооцінку об'єкта, його бажання до уваги та нереалізовані амбіції, щоб дати їм "ін'єкції", які їм потрібні – цього разу фінансові. Якщо ціль вербування може терпіти деякі збочення або готова приховати свої попередні злочини, успіх майже гарантований.

Ideology: Ідеологічна мотивація, яка є критично важливим компонентом – яка вважає себе чимось на зразок "програмного забезпечення", що керує діями громадян. Ідеологія – це свого роду фільтр про те, які правильні рішення приймати для більших шансів потрапити в спіраль корупції. Ворог створює ґрунт, на якому може бути побудоване вербування, змінюючи ідеологічні погляди особи. Оскільки ворог керується внутрішнім станом особи, при цьому вкидаючи наративи на кшталт "справедливості не існує", "патріотизм це лише для дурнів", і якщо людина морально слабка, то вона зламатеться і починає слухати лише ворога.

Compromise: Складова Компромату в МІСЕ є найжорстокішим інструментом, яким володіє іноземна розвідка. Гроші та ідеологія при своїй перевазі залишають людині право вибору. Ця складова вражає волю людини, на відміну від попередніх двох компонентів. У сферах безпеки та оборони корупція є головним архітектором компромату. Це означає, що чиновник, який приймає хабар, підписує свій власний вирок і таким чином стає ідеальною мішенню для шантажу. Процес перетворення з корумпованого посадовця на агента ворога через компромат часто має три фази: Корупційний акт, Фіксація ворога (Компромат), Шантаж або саботаж [2].

Ego: Аспект Его в системі МІСЕ є останнім компонентом. Це один із найточніших психологічних інструментів гібридної агресії. Якщо гроші платять за речі, а компромат діє через страх, то "Его" працює на людських слабкостях: гордості, амбіціях, почутті презирства та бажанні визнання [3].

Корупція не є "легальним" злочином або моральною суперечкою на відстані витягнутої руки. Це категорія, яка вимірюється безпосередньо у втрачених позиціях, згорілому обладнанні та життях солдатів на передовій. Корупція має 3-частковий вплив: якість, кількість, люди.

Сучасна війна – це війна технологій (дрони, РЕБ, точна зброя). У військовій та безпековій сферах корупція діє, як технологічне гальмо блокуючи технологічний розвиток армії постачання якісного озброєння та своєчасний ремонт техніки. Існує кілька механізмів, через які це явище досягається:

Зниження ефективності закупівель;

Гальмування інноваційного розвитку;

Порушення логістики та технічного обслуговування.

Давайте розглянемо ці механізми ще детальніше.

Зниження ефективності закупівель – це погіршення показників, де вартість товарів або послуг зростає, а якість, час доставки або прозорість

знижуються. Щоб це виправити потрібен необхідний повний аудит процесу. Головними причинами зниження ефективності закупівель є непотрібні передбачувані витрати, низька конкуренція, відсутність планування та застарілі стандарти оцінювання. Основними критеріями для покращення ефективності можуть бути: аналіз ринкових цін, розширення конкуренції, автоматизація, оцінка за ключовими показниками.

Відповідальні особи за закупівлі в секторі безпеки та оборони намагаються модернізувати систему державних витрат. Так, 19 травня 2023 року Комітет питань економічного розвитку рекомендував Верховній Раді України впровадити проєкт закону про державні закупівлі для забезпечення прозорості та мінімізації ризику зловживань у процесах державних закупівель.

Гальмування інноваційного розвитку – це комплексний процес уповільнення впровадження нових технологій та ідей, який виникає коли немає фінансування, недосконале законодавство та відсутність мотивації. Це є коренем затримок у нових підходах, оскільки вони стикаються з проблемою впровадження нових технологій та ідей. Як результат, це знижує розвиток бізнесу та національну конкурентоспроможність економіки. Для подолання цих бар'єрів держава та бізнес розробляють програми з покращення доступу до пільгового кредитування, грантової підтримки стартапів та розвитку інфраструктурних інноваційних майданчиків.

Порушення логістики та технічного обслуговування (ТО) є однією з найзначніших форм корупції, що виникає внаслідок навмисно створених штучних дефіцитів, затримок і збоїв. Це дозволяє чиновникам і підрядникам отримувати несправедливі вигоди для прискорення процесів, приховувати крадіжки або необґрунтовано збільшувати фінансування послуг.

Одним з основних ознак порушення логістики є створення обставин, коли виконання логістичних робіт вчасно (постачання вагонів, митне оформлення або ремонт обладнання) без хабаря неможливе. Ось як відбувалися корупційні зловживання під час технічного обслуговування, які можуть включати маніпуляції обсягом робіт, що вимагаються. Наприклад, в актах виконаних робіт частини вищої якості або більшої кількості, ніж були використані, зазначаються як виконані роботи, роботи, які не були виконані взагалі або частково виконані, частини не виконані, роботи закриті з підробленими актами. Можуть бути створені підроблені електронні системи обліку та звітності для приховування схем. Інший приклад порушення логістики – це створення ситуації, коли ваше добре функціонуюче обладнання навмисно доводиться до точки відмови. Іншими словами, нові, робочі частини знімаються з обох діючих транспортних засобів або обладнання, щоб продати їх на «чорному ринку» і перепродати тій самій організації як нові. Але зношені частини встановлюються на обладнання, що призводить до його швидшого виходу з ладу, таким чином вимагаючи нових коштів на ремонт.

В Україні є інструменти для фіксації цих порушень і підтвердження їх існування таким чином, щоб їх можна було розглянути. Для повідомлення про зловживання в державних або оборонних закупівлях доступна платформа НАЗК для подання скарг на зловживання. У військовій доктрині НАТО та провідних армій світу існує доктрина під назвою «Бойова ефективність». Вона включає три елементи — матеріальний (матеріали сили, зброя), концептуальний (стратегія) і моральний (мотивація та воля). Корупція вражає саме третій, найважливіший компонент. Зброю можна купити, стратегії потрібно змінювати, а втрачену мораль і людський капітал, майже неможливо повернути на правильний шлях. Без такого міцного соціального контракту мобілізація та готовність до ризику малоймовірні: «Бойовик ризикує своїм життям на передовій — держава та

суспільство забезпечують його всім необхідним, піклуються про його сім'ю та гарантують справедливість». Під час бойового завдання солдат переглядає новинну стрічку, де кожна третя стаття «про корупцію в Збройних Силах України», і солдат відчуває обґрунтоване бажання розірвати цей контракт. Це означає, що за лаштунками є відчуття, що тилом керують мародери. Солдат не відчуває себе захисником своєї батьківщини, а скоріше інструментом, який використовують корумповані чиновники для збереження своїх привілеїв. Це породжує найнебезпечніший психологічний стан у війні — розчарування та апатію. Людський капітал армії — це не просто кількість людей у формі — це інтелект, бойовий досвід і лідерські якості, щоб назвати лише кілька. Чесні, компетентні, готові до бою справжні офіцери відсуваються на другий план, їхні кар'єри, розподіл підрозділів або навіть нагороди на всіх рівнях зазнають впливу непотизму. І лише тому, що вони не хочуть домовлятися і закривати очі на «крадіжки».

Волонтери з вищою освітою з високим інтелектом, які служили в Збройних силах України заради змін, виходять з цього досвіду розчарованими. Вони шукають можливість перейти до іншого підрозділу з вищою професійною цінністю (спеціалісти) або ж шукають можливість звільнитися і отримати хорошу фінансову підтримку, залишаючись при цьому цінними. Моральний і психологічний стан підрозділу має прямий вплив на обороноздатність і чутливість у відповідь. Корупція є деморалізуючим фактором, який швидко поширюється на міжособистісному рівні. І коли бійці стають свідками несправедливості, вони думають насамперед про виживання, а не про досягнення мети за будь-яку ціну. Рівень внутрішнього конфлікту зростає, накази вищого командування ставляться під сумнів (є сумнів: «Нас відправляють на смерть, щоб приховати чийось помилку чи отримати прибуток?»). У цих окопах корупція в тилу є бомбою уповільненої дії під поверхнею. Коли держава витрачає мільярди на схеми, армія втрачає людей. І це не лише

відсутність обладнання. Це криза мотивації. Солдат, який розуміє, що за ним будується чесна країна, готовий померти. Солдат, який бачить, як його кров перетворюється на закордонні вілли для тих, хто за лаштунками, втрачає сенс битви. Боротьба з корупцією — це боротьба за кожне серце і розум, збережені в нашій армії. Найобмеженіший ресурс у цій війні — людський капітал. Ми не можемо конкурувати з ворогом — єдина перевага — якісна: більша мотивація, покращена логістика та покращена технологія. Корупція вбиває цю перевагу, роблячи нас схожими на ворога. І копія не може перемогти оригінал.

В країнах НАТО є такий підхід, як ефективна стратегія перемоги зафіксований у доктрині Building Integrity (BI). Прозорість і підзвітність є множниками бойової потужності. Добросесність — це жорсткий прагматичний розрахунок, який збільшує наш чіткий вплив на бойову здатність [4; 5].

В умовах тотальної війни на виснаження економіка є такою ж лінією бою, як і лінія окопів. Корупція — це свого роду внутрішній податок, який виснажує армію від необхідних коштів. Якщо у корумпованій системі лише 70 % від виділених коштів фактично дійшло до передової через «відкати» та завищені ціни, то решта 30 відсотків — це не просто цифри з кишень чиновників, а недоотримані дрони, непридбані радіостанції, не викопані укріплення. Усунувши тіньові «комісії» та замінивши їх прямими контрактами без посередницьких компаній, весь бізнес отримує величезний шанс на звільнення. Держава отримує можливість купити ще третину кращих речей за ті ж гроші. Так само, як і в тилу, чесність тилу миттєво перетворюється на вогневу міць на передовій і захист на передовій.

Сучасна Україна вступає в коаліційну війну. Ми значною мірою покладаємося на постачання західної зброї та фінансову допомогу для нашого бюджету. У таких відносинах прозорість — це не етична відповідальність, це стабільна міжнародна валюта. Західні союзники мають

обов'язок перед своїми виборцями та платниками податків. Кожного разу, коли Україна правильно налаштовує механізми контролю (як-от логістичні системи НАТО LOGFAS або ретельний контроль за кінцевим використанням зброї), ми знімаємо козири з російського пропагандистського столу. Прозорість у обороні створює шлях для прибуття Patriot, Abrams, Scalp/Storm Shadow та далекобійних ракет до американських складів. Коли партнери помічають, що кожен гвинт враховано і кожна гривня підзвітна, рівень ризику зменшується, а рівні обсягу та швидкості передачі зброї зростають. «Західна зброя не надається на слово честі — вона надається під чесні інституції. Чесність — це наша ключова тема в геополітичній дискусії [6]. Прозорість — це та сама невидима броня, яка забезпечує функціонування систем протиповітряної оборони над нашими містами, гарантуючи, що допомога не припиняється».

Помилково вважати, що антикорупційні процеси лише уповільнюють процеси, оскільки вони передбачають бюрократію. Насправді корупція є основним гальмом державних інституцій. У корумпованому режимі документи, затвердження та контракти навмисно затримуються. Чиновники створюють штучні перешкоди, сподіваючись, що постачальник може прийти «домовлятися». Це займає тижні та місяці, а у війні коштує життів.

У системі, заснованій на чесності, де правила гри зрозумілі, а закупівлі автоматизовані, більше немає переговорів за зачиненими дверима. Прямо, замовлення, матеріали та контракти обробляються через логістичний ланцюг. Наша асиметрична перевага над незграбною та бюрократизованою машиною агресора полягає в тому, що прийняття рішень прискорюється без тертя корупції. Боротьба з корупцією — це не лише покарання винних, а технологічне та системне, управлінське перезавантаження, яке зміцнює державу вздовж бойових ліній.

Висновки: Порушення в оборонній сфері не є моралізаторством, боротьба з корупцією — це питання виживання та перемоги держави.

Корупція в сфері безпеки та оборони давно перестала бути суто економічним злочином. У контексті гібридної війни це некінетична зброя агресора, яка діє в ланцюгах постачання, паралізує управління за допомогою компрометуючих матеріалів і руйнує психологічну стійкість солдатів. За хабарі в тилу армія платить втратами, а цивільне населення — прогалинами в оборонному щиті та зруйнованими містами. Україна не може перемогти тоталітарну Росію залізом чи людською силою — в такому випадку ворог ніколи не програє. Наш єдиний стратегічний актив — це якість. Якісно відрізняється побудовою євроатлантичної системи, на яку 100 відсотків ресурсів інвестуються на фронт, панує меритократія, а прозорість залишається основним засобом отримання західної зброї. Для сучасної війни на виснаження переможець зазвичай не той, у кого більше радянських танків на зберіганні, а той, чия система є більш ефективною, гнучкою та стійкою. Корупція — це внутрішній іржавий гвинт, призначений для зупинки найновішого військового апарату. Усі частини бюджету, відновлені від корупційних схем, усі чесно проведені тендери є прямим внеском у бойову ефективність людей в окопах. Правдивість у сфері безпеки та оборони — це не ідеал мирного часу з чужого світу; чесність — це жорстка вимога воєнної діяльності. Ми не повинні грати за правилами ворога, продовжуючи погані звички пострадянського минулого. Прозора, підзвітна та справедлива система — це наша єдина надія на асиметричну перемогу. Бо, чесно кажучи, чесність — це більше, ніж відсутність крадіжки. Це повага до власного солдата і основа нашої національної безпеки.

Література

1. Morton R. “MICE”- the 4 pillars of CIA spy recruitment. 2022. URL: <https://spyauthor.medium.com/mice-the-4-pillars-of-cia-spy-recruitment-61d3f5cf9d3c> (дата звернення: 25.04.2026).

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241. (Із змінами та доповненнями).

3. Про затвердження Антикорупційної стратегії : Закон України від 20 черв. 2022 р. № 2322-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 53. Ст. 2915.

4. Програма (Ініціатива) НАТО/РСАП. 2019. URL: <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/programa-iniciativa-natoryear> (дата звернення: 25.04.2026).

5. Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні: посилення системи публічної доброчесності для стійкого відновлення. Париж : OECD Publishing, 2025. 184 с. URL: <https://www.oecd.org/uk/publications/5f7daca7-uk/> (дата звернення: 25.04.2026).

6. The Government Defence Integrity Index (GDI): Disruption, Democratic Governance, and Corruption Risk. London : TI-DS, 2020. URL: <https://ti-defence.org/the-government-defence-integrity-index/> (дата звернення: 25.04.2026).

7. Превенція корупції через культуру доброчесності: досвід реформування військових інституцій у постконфліктних суспільствах та країнах, що воюють. *Бюлетень Національного інституту стратегічних досліджень*. 2024. № 4. С. 45–52.

8. Затонацька Т. Г., Горячева К. С., Остапенко О. П. Прозорість оборонних закупівель як фактор Hard Power та економічної безпеки держави. *Економіка та державне управління*. 2024. № 3. С. 89–96.

References

1. Morton, R. (2022). “MICE” – the 4 pillars of CIA spy recruitment. Retrieved from <https://spyauthor.medium.com/mice-the-4-pillars-of-cia-spy-recruitment-61d3f5cf9d3c>
2. Verkhovna Rada Ukrainy. (2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 r. № 2469-VIII* [On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine No. 2469-VIII of June 21, 2018]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 31, Art. 241 [in Ukrainian].
3. Verkhovna Rada Ukrainy. (2022). *Pro zatverdzhennia Antykoruptsiinoi stratehii: Zakon Ukrainy vid 20 chervnia 2022 r. № 2322-IX* [On Approval of the Anti-Corruption Strategy: Law of Ukraine No. 2322-IX of June 20, 2022]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*, 53, Art. 2915 [in Ukrainian].
4. NATO/EAPC Programme (Initiative). (2019). Retrieved from <https://ukraine-nato.mfa.gov.ua/ukrayina-nato/programa-iniciativa-natoryeap>
5. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025). *OECD review of integrity and anti-corruption in Ukraine: Strengthening the public integrity system for sustainable recovery*. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org/uk/publications/5f7daca7-uk/>
6. Transparency International Defence & Security. (2020). *The Government Defence Integrity Index (GDI): Disruption, democratic governance, and corruption risk*. TI-DS. Retrieved from <https://ti-defence.org/the-government-defence-integrity-index/>
7. *Preventing corruption through a culture of integrity: Lessons from the reform of military institutions in post-conflict societies and countries at war*. (2024). *Bulletin of the National Institute for Strategic Studies*, 4, 45–52 [in Ukrainian].
8. Zatonatska, T. H., Horiacheva, K. S., & Ostapenko, O. P. (2024). Prozorist oboronnykh zakupivel yak faktor hard power ta ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Transparency in defense procurement as a factor of hard power and

national economic security]. *Ekonomika ta derzhavne upravlinnia*, 3, 89–96 [in Ukrainian].